

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/145439>

Please be advised that this information was generated on 2021-06-17 and may be subject to change.

De bloem van de wetenschap:

het belang van de geesteswetenschappen in de samenleving

Diesrede Radboud Universiteit, 28 mei 2015, André Lardinois

In de zomer van 2013 bracht de American Academy of Arts and Sciences, het Amerikaanse equivalent van de KNAW, een [filmpje](#) uit dat “The Heart of the Matter” heet.¹ In dit filmpje wordt de wetenschap voorgesteld als een bloem. De stengel (*stem* in het Engels) stelt de exacte wetenschappen voor (Science, Technology, Engineering en Mathematics) en de bloem zelf of de kelk is de Humanities. Het filmpje gaat over het belang van de geesteswetenschappen en beschrijft de situatie in de Verenigde Staten, maar veel hiervan komt helaas overeen met die in Europa. In het kort komt het erop neer dat de Geesteswetenschappen de afgelopen decennia steeds minder waardering en steeds minder financiering hebben gekregen in de Westerse samenleving. Het is de hoogste tijd dat hierin verandering komt. Dat is niet alleen in het belang van de geesteswetenschappen maar juist ook in het belang van de samenleving zelf.

Als je zaken wilt doorgronden, is het noodzakelijk te begrijpen hoe zij zijn ontstaan. Hoe is het zo gekomen dat de Geesteswetenschappen aan terrein hebben verloren? Vanaf de Renaissance zien we eigenlijk al een toename van de waardering van de empirische wetenschappen, zoals natuurkunde, scheikunde en biologie. En dit heeft de Westerse samenlevingen geen windeieren gelegd: onze welvaart is de afgelopen twee eeuwen exponentieel gegroeid en dankzij de medische wetenschap kunnen meer mensen er langer van genieten. U zult van mij dan ook geen onvertogen woord horen over het belang van deze wetenschappen. Zij blijven essentieel voor de toekomst van de mensheid en verdienen al het geld dat naar hen toegaat. Maar ergens is in de verhouding iets scheef gegroeid. Tot zeker het begin van de twintigste eeuw werden de geesteswetenschappen namelijk beschouwd

---

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=ui4piB7uuZo>.

als essentieel voor de vorming van goede en moreel verantwoorde burgers. Vandaar ook dat zij het schoolcurriculum domineerden, met de bestudering van de klassieke talen voorop. In de tweede helft van de twintigste eeuw is hierin verandering gekomen. Met het verheffen van de Technische Hogescholen tot universiteiten, de opkomst van het Technasium, de campagne Kies Exact en bovenal het Topsectorenbeleid, waarbij al het geld gaat naar toegepast onderzoek dat de BV Nederland economisch gewin moet opleveren, lijkt de overheid te willen zeggen dat vanuit de techniek en de toegepaste bètawetenschappen alle heil voor de samenleving te verwachten is. Dat nu lijkt mij kortzichtig en op termijn zelfs desastreus voor de samenleving en voor deze wetenschappen zelf. Velen vóór mij hebben betoogd dat de geesteswetenschappen nodig zijn als culturele tegenhanger van het economisch nut dat met het Topsectorenbeleid wordt nagestreefd.² Dat is zonder meer waar, maar ik wil nog een stap verder gaan: de doelen van het Topsectorenbeleid zullen helemaal niet worden gehaald als de geesteswetenschappen niet betrokken worden bij dit onderzoek. En ook de exacte wetenschappen hebben belang bij bloeiende geesteswetenschappen. Bloem en stengel zijn afhankelijk van elkaar: de bloem kan niet leven zonder de stengel, maar zonder bloem kan de stengel zichzelf niet voortplanten.³

Wat dan hebben de Geesteswetenschappen bij te dragen aan de wetenschap en de maatschappij? Laat mij dit illustreren met een verhaal, zoals het een geesteswetenschapper past. Dit verhaal is afkomstig uit mijn eigen discipline, de Oudgriekse literatuur.⁴ In de *Ilias* van Homerus organiseert de grote held Achilles lijkspelen voor zijn dode vriend Patroclus. Het hoogtepunt van deze lijkspelen is het wagenrennen: een wedstrijd tussen vijf strijdwagens. Voorafgaande aan de wedstrijd legt de oude Nestor, die bekend staat om zijn wijsheid, aan zijn zoon Antilochus uit hoe die de wedstrijd kan winnen. Hij moet toeslaan bij het keerpunt op het einde van de renbaan. Als hij hier de binnenbocht

---

² Bijv. M.C. Nussbaum, *Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities*, Princeton 2010. Nederlandse vertaling: *Niet voor de winst: Waarom de democratie de geesteswetenschappen nodig heeft*, Amsterdam 2013.

³ Over de belangrijke bijdragen die de Geesteswetenschappen aan de wetenschap in het algemeen hebben geleverd, zie R. Bod, *De vergeten wetenschappen: Een geschiedenis van de humaniora*, Amsterdam 2010, m.n. p. 430-44. Engelse vertaling: *A New History of the Humanities: The Search for Principles and Patterns from Antiquity to the Present*, Oxford 2013.

⁴ Homerus, *Ilias* 23.262-652.

aanhoudt, dwingt hij de anderen een ruimere bocht te nemen en kan hij een voorsprong opbouwen. Zo wint men in het algemeen het wagenrennen. Wanneer de wedstrijd in volle gang is, ziet Antilochus echter plotseling een vernauwing in de weg. Een deel van de heuvel langs de weg is door regenval op het parcours beland. Hier slaat Antilochus toe. Hij drijft zijn paarden met volle vaart de vernauwing in en snijdt zo degene die achter hem komt de weg af. Zo komt hij uiteindelijk als één van de winnaars over de streep.

De specifieke omstandigheden van dit parcours boden Antilochus een gelegenheid die zijn vader niet had kunnen voorzien en ook niet wist te vangen in zijn algemene vertoog over het winnen van een race. Je kunt uit dit verhaal concluderen dat je voorzichtig moet zijn met algemene regels en open moet staan voor de mogelijkheid van uitzonderingen. Dat geldt voor ambtenaren, die regels van de overheid moeten uitvoeren, maar ook voor wetenschappers.

De rede die Nestor houdt tot zijn zoon Antilochus lijkt op een leerdicht. Dit was een type poëzie dat naast de verhalende poëzie, zoals de *Ilias* van Homerus, bestond. Hierin probeerde een dichter in algemene regels te formuleren hoe de wereld in elkaar stak en hoe een mens behoorde te leven. Uit dit genre van het leerdicht is uiteindelijk de Griekse filosofie voortgekomen en vervolgens de verschillende wetenschappen. Volgens mij steekt Homerus met dit verhaal een waarschuwende vinger op naar deze vorm van kennis: denk niet dat alles in regels te vangen is; hou oog voor het bijzondere, het unieke. Daar liggen je kansen.

Verhalen gaan bij uitstek over het bijzondere. De wetenschap leert ons hoe de mens is, maar verhalen vertellen ons hoe hij zou kunnen zijn. Zij stimuleren daarmee de creativiteit, die ook weer nodig is om problemen op te lossen, en leveren een bijdrage aan wat onze universiteit “an invitation to change perspective” zou noemen.

Nu zou u kunnen zeggen dat ik met dit verhaaltje wel het belang van literatuur heb laten zien, zelfs van oude literatuur, zoals de epen van Homerus, maar nog niet het belang van de

geesteswetenschappen die deze poëzie bestuderen.⁵ Dan zou u zich vergissen. Aan mijn toepassing van dit verhaal op de moderne mens ging een uitgebreide wetenschappelijke praktijk vooraf. Ten eerste moest uit honderden middeleeuwse manuscripten en antieke papyrusfragmenten een betrouwbare tekst van Homerus worden samengesteld, en ik kan u verzekeren: dat is nog altijd work-in-progress. Ten tweede moet deze tekst ontsloten worden voor het grote publiek door middel van bijvoorbeeld vertalingen en ook dat is work-in-progress, want iedere generatie wil haar eigen vertaling die aansluit bij het eigen taalgebruik. Wie leest er nu nog met plezier een vertaling van vóór 1980? Deze verhalen komen niet automatisch bij het grote publiek terecht: zij moeten actief onder de aandacht worden gebracht in aansprekende, nieuwe vormen. Een voormalige decaan van onze faculteit, nu rector [Theo Engelen], heeft eens verklaard dat geesteswetenschappers de schatbewaarders zijn van het cultureel erfgoed van onze samenleving. Zij weten als geen ander welke schatten zich bevinden onder de kunst, literatuur, geschiedenis, filosofie en religies uit heden en verleden. Aan hen is de taak deze schatten voor het grote publiek ten toon te stellen, soms zeer letterlijk in de vorm van tentoonstellingen in musea. Weinig bezoekers realiseren zich wat voor een enorme hoeveelheid kunsthistorisch onderzoek schuil gaat achter een tentoonstelling als de Late Rembrandt, die op dit moment in het Rijksmuseum te zien is. Wij zouden als geesteswetenschappers meer moeten doen om dit duidelijk te maken aan het grote publiek. Dat zou het draagvlak voor onze disciplines kunnen vergroten.

Tenslotte vraag ik mij af of iedere lezer van de *Ilias* de relevantie van het verhaal van Antilochus voor de moderne wetenschap of maatschappij direct ziet. Geesteswetenschappers moeten helpen dit soort verhalen te duiden en zij doen dit vanuit de wetenschap. Mijn interpretatie van dit verhaal is gebaseerd op een uitvoerige analyse van het taalgebruik in het vroeg-Griekse leerdicht en in de epen van Homerus. Het is namelijk niet de bedoeling zomaar ieder eigentijds probleem terug te projecteren op de antieke literatuur. De wetenschappelijke bestudering van deze teksten, zoals ik die

---

⁵ Zo bijvoorbeeld W.B. Drees, "Naked Ape or Techno Sapiens?: The Relevance of Human Humanities. Inaugural address delivered at Tilburg University on 30 January 2015, p. 21. http://www.drees.nl/wp-content/uploads/2015/01/150008_oratie_prof_Drees_web.pdf.

als classicus voorsta, vraagt dat men eerst probeert vast te stellen wat de antieken zelf bedoelden met deze gedichten om vervolgens te kijken wat wij van die boodschap vandaag de dag kunnen leren. Daarbij mogen wij ons best laten leiden door moderne vraagstukken – dat is haast onvermijdelijk -, maar het moet een open debat zijn waarbij de onderzoeker zijn of haar eigen vooroordelen blootstelt aan mogelijk andere opvattingen uit het verleden. Daarom draagt de bestudering van oude literatuur bij aan je vermogen te relativiseren. Hetzelfde geldt overigens voor moderne letterkunde, voor kunstgeschiedenis, filosofie, religiewetenschappen en geschiedenis. Ik kom daarop nog terug.

Van de universiteiten wordt steeds meer gevraagd om het nut van hun onderzoek voor de samenleving te laten zien. Met een omstreden begrip heet dat valorisatie. Voor de geesteswetenschappen is dit niet ongunstig, want, zoals ik hierboven reeds opmerkte, ons onderzoek wordt vaak gedreven door vraagstukken die spelen in de maatschappij. Zo verschenen in de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw veel studies over de positie van vrouwen of homoseksuelen in de antieke en andere samenlevingen. Dat waren twee groepen die zich op dat moment sterk emancipeerden. Vandaag de dag verschijnt de een na de andere studie over de Islam, de nationale identiteit, meertaligheid, etc. Het valt dus best mee met die ivoren toren van de wetenschap. De problemen van de samenleving vinden vanzelf hun weg naar de tuin van de wetenschap, want wetenschappers maken zelf deel uit van die samenleving. Daar hoeft je als overheid geen actief beleid op te voeren. Dat zou zelfs wel eens averechts kunnen werken, omdat het wetenschappers uitnodigt overhaaste uitspraken te doen.

Het is van groot belang dat wanneer wetenschappers valoriseren zij dit vanuit de wetenschap blijven doen. Onze bijdrage aan het publieke debat moet gebaseerd zijn op gedegen onderzoek en niet de zoveelste opinie zijn die op radio of televisie te horen is. Op de Letterenfaculteit hebben we daar een leuze voor bedacht: “Achter iedere valorisatie staat een A-publicatie”.

We moeten als wetenschappers ook eerlijk blijven in wat we de maatschappij precies kunnen bieden en wat niet. Eén van de meest verontrustende berichten die ik de afgelopen maanden las – en er zijn er heel wat verschenen rondom de Wetenschapsvisie van het ministerie van OC &W en De Nieuwe Universiteit -, was een opiniestuk van een jonge classica, Tazuko van Berkel, dat zij voor het Leidse universiteitsblad *Mare* heeft geschreven.⁶ Hierin beschrijft zij een training in wetenschapscommunicatie waaraan zij had meegedaan. Aan de deelnemers van de workshop werd de taak gesteld om op zo spannend mogelijke wijze aan leken over hun onderzoek te vertellen. De gouden tip was: maak zo vroeg mogelijk duidelijk wat je gesprekspartner aan de resultaten van jouw onderzoek heeft. Een van de deelnemers was een jonge psychologe die onderzoek deed naar morbide fascinatie: hoe het komt dat mensen hun ogen niet af kunnen houden van negatieve gebeurtenissen, hoewel de aanblik ervan onaangenaam is. Zij kon hierover bevlogen vertellen, maar dat was volgens de instructrice fout: zij moest zeggen wat haar gesprekspartner aan haar onderzoek had. Zou haar onderzoek bijvoorbeeld kunnen helpen kijkfiles, die na een ongeluk ontstaan, op te lossen? Dan moest ze dat maar zeggen, ook al ging haar onderzoek daar helemaal niet over.

Wij moeten oppassen voor dit soort valorisatie én voor dit soort trainers en dat geldt niet alleen voor de geesteswetenschappen maar voor alle disciplines. Dit zou namelijk leiden tot een soort instantwetenschap – Van Berkel noemt het Cup-a-Science -, dat de kennisbehoefte van het grote publiek schromelijk onderschat en valse verwachtingen wekt. Daarin schuilt mijns inziens het grootste gevaar van de nieuwe Wetenschapsagenda: de impliciete belofte die eruit spreekt dat de wetenschap alle maatschappelijke vragen en problemen wel zal oplossen; en liefst natuurlijk vóór 2025, want dan moet de volgende wetenschapsagenda alweer worden geschreven. Het argument daarbij is dat hiermee draagvlak wordt gecreëerd om meer geld te vragen voor de wetenschap, maar als dit de prijs is die we daarvoor moeten betalen, moeten we het niet doen. Want iedereen hier aanwezig weet dat onderzoek zo niet werkt. De meeste grote doorbraken in de wetenschap die tot

---

⁶ Tazuko van Berkel, “Weg met Cup-a-Science: wetenschap biedt geen kant en klare antwoorden op voorgekookte vragen,” *Mare* 38.14, 11 dec. 2014. <http://www.mareonline.nl/archive/2014/12/10/weg-met-cup-a-science>.

nieuwe toepassingen leiden, komen voort uit fundamenteel onderzoek zonder dat men naar specifieke toepassingen op zoek is. De ontdekking van grafeen op deze universiteit is daar een mooi voorbeeld van. Suggesteren dat het anders is of verklaren dat ons onderzoek het fileprobleem kan oplossen, als dit niet zo is, leidt tot valse verwachtingen en uiteindelijk een verlies aan vertrouwen in de wetenschap. Dan kunnen we beter de tijd nemen om aan het grotere publiek uit te leggen hoe de wetenschap wél werkt en wat zij ervan wel en niet mag verwachten.

Het belang van de geesteswetenschappen ligt vooral in de bezinning en reflectie op het menselijk bestaan.⁷ Ook, nee juist bij grote maatschappelijke vraagstukken als xenofobie, godsdienstintolerantie of het onderhouden van de democratie. Geesteswetenschappers kunnen daarbij putten uit een enorm reservoir aan historische, filosofische en literaire bronnen. Zo kun je simplistische uitspraken als ‘de islam is een intolerante godsdienst’ pareren en ontkrachten. De geschiedenis leert ons namelijk iets anders. In de middeleeuwen waren het juist de moslims die vreedzaam naast joden en christenen leefden en manifesteerde het christendom zich als intolerant en dogmatisch.

Daarnaast bestuderen geesteswetenschappers de taal, die de basis vormt van alle menselijke communicatie. Taalkundigen verschaffen inzicht in verschillen en overeenkomsten in taalsystemen en in het wonder van hoe kinderen zich dit systeem eigen maken. En in een wereld waarin we de gevolgen van het verkeerd begrijpen of bewust manipuleren van taal dagelijks om ons heen zien, is er grote behoefte aan taalwetenschappers die deze processen verduidelijken. De Letterenfaculteit van de Radboud Universiteit is bijzonder sterk in dit type onderzoek.

Tenslotte leren de Geesteswetenschappen ons dat niet elk probleem oplosbaar is. De menselijke sterfelijkheid valt niet op te lossen, daar moeten we eenvoudigweg mee leren leven.

---

⁷ De volgende drie paragrafen zijn ontleend aan mijn artikel “Tijd voor een Alfa-offensief” in de speciale uitgave van Vox (het onafhankelijk magazine van de Radboud Universiteit) voor de 40ste verjaardag van de Erasmustoren, 15 dec. 2014, pp. 30-32. <http://www.voxweb.nl/erasmus-tijd-voor-een-alfa-offensief/>.

Als voorbeeld van de wijze waarop de Geesteswetenschappen een bijdrage kunnen leveren aan actuele problemen in de samenleving wil ik wat uitgebreider ingaan op onderzoek naar innovatie waarbij ik betrokken ben samen met onderzoekers uit OIKOS, de landelijke onderzoeksschool voor klassieke studiën. Voor dit onderzoek heeft OIKOS tot tweemaal toe meegedongen voor een Zwaartekrachtsubsidie van NWO en is zij tot tweemaal toe doorgedrongen tot de laatste ronde. De uiteindelijke toekenningen gingen echter telkens weer naar onderzoekers uit de bèta- of medische hoek of onderzoek dat daaraan is gerelateerd. Ik misgun hun dat niet en zij zullen met deze subsidies ongetwijfeld zeer belangrijk onderzoek verrichten, maar ik zie het toch als symptoom van de lage waardering die de alpha- en gammawetenschappen genieten bij de commissies van NWO. Gelukkig ben ik niet de enige die er zo over denkt. Ons eigen CvB heeft het initiatief genomen om samen met de universiteiten van Leiden, Groningen en Amsterdam 3 miljoen euro bijeen te brengen, zodat de classici van deze universiteiten toch met hun onderzoek konden beginnen. Daarmee gaf ons CvB het signaal af dat het groot belang hecht aan een wetenschappelijk landschap waarin alle disciplines tot bloei kunnen komen. Ik ben het CvB daarvoor zeer erkentelijk.

Het idee achter dit onderzoek komt van mijn collega aan de Universiteit van Leiden, Ineke Sluiter.⁸ Zij constateerde bij enkele voorbeelden uit de oudheid, maar ook in de moderne tijd, dat succesvolle innovaties vaak naast een duidelijk vernieuwend onderdeel, een oud en vertrouwd element hadden waarmee de gebruiker al bekend was. Een modern voorbeeld zijn de eerste auto's, die eigenlijk nog op koetsen lijken. Zij noemt dit fenomeen "anchoring": het verankeren van het nieuwe in het bekende. Daaruit ontwikkelde zij de hypothese dat een voorwaarde voor het succes van een innovatie is dat deze op een of andere manier aansluit bij datgene waarmee mensen al vertrouwd zijn.

---

⁸ I. Sluiter, "Anchoring Innovation," *Proceedings of the Vilnius Conference Horizons for the Social Sciences and the Humanities. Vilnius, 23-25 September 2013*. p. 71ff. <http://horizons.mruni.eu/speakers/ineke-sluiter/>. Zie ook I. Sluiter, "Sokrates en het rendementsdenken," in *De Groene Amsterdammer* 139.14, 2 april 2015, 38-41.

Op dit moment test een twintigtal classici in het land deze hypothese in een onderzoeksprogramma dat “Anchoring Innovation” heet en dat vanuit Leiden en Nijmegen wordt aangestuurd. Daarbij kijken zij niet alleen naar innovaties in de techniek, die in de oudheid ook aanzienlijk waren, maar ook naar politiek, godsdienst, kunst en literatuur, want ook hierin vinden innovaties plaats. Een deelvraag is dan ook of innovatieve processen in deze domeinen anders verlopen dan in de techniek. En we kijken hoe de klassieke oudheid zelf vandaag de dag wordt gebruikt om nieuwe uitvindingen te verankeren. Daar zijn vele voorbeelden van: van de Amerikaanse ruimteraketten die naar de Griekse god Apollo werden vernoemd tot de vernieuwingsimpuls van NWO, die de oorlogzuchtige kreet van Caesar, “veni, vidi, vici”, heeft meegekregen. Of dit een reflectie is op de meedogenloze competitie waaraan kandidaten voor deze subsidies worden blootgesteld, is een vraag die het bestuur van NWO nog moet beantwoorden. De keuze voor de naam Technasium, die ik zojuist noemde, is ook een mooi voorbeeld van “anchoring innovation”. Dit schooltype moet een alternatief bieden voor het gymnasium, maar het krijgt wel een naam mee die Grieks klinkt en moet suggereren dat de kwaliteit ervan even goed is als dat van het oude gymnasium. Ik hoop dat u de paradox ziet.

Wat heeft de samenleving aan dit onderzoek? Alleen inzicht, maar dat is niet onbelangrijk. Wij classici zullen zelf niet op basis van dit onderzoek nieuwe smartphones ontwikkelen, zelfs niet nieuwe handboeken schrijven hoe men succesvol moet innoveren, maar degenen die dit wel doen kunnen er wel hun voordeel mee doen. Tegelijkertijd verschaft dit onderzoek aan het grote publiek inzicht in de wijze waarop men met begrippen als “het Technasium” wordt gemanipuleerd.

Ik denk verder dat beleidsmakers er ook hun voordeel mee kunnen doen. Een goed voorbeeld is het beleid rondom de asielzoekerscentra die het ministerie van Binnenlandse zaken tevergeefs in het land tracht te openen. Deze worden in dorpjes gepland zonder dat de lokale bevolking op enigerlei wijze daarop wordt voorbereid. De beschikbaarheid van ruimte lijkt voor het ministerie de doorslag te geven, maar voor de lokale bevolking is dit een heuse vernieuwing van hun leefgemeenschap. Men zou de komst van zo’n centrum op verschillende wijzen kunnen verankeren: men kan wijzen op de

christelijke waarden van naastenliefde, op de lange traditie die Nederland kent voor de opvang van politieke vluchtelingen, en tenslotte op het feit dat Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog maar liefst 1 miljoen Belgische vluchtelingen onderdak bood, soms in dezelfde dorpen als waar nu ook de centra worden gepland. Van de bewoners wordt dus in feite niets anders gevraagd dan wat hun grootouders of overgrootouders al deden. Men zou de dorpingen kunnen herinneren aan het altruïsme dat zij in het verleden hebben getoond. In ieder geval moet men praten met de bevolking om te zien hoe zo'n centrum zou passen in hun eigen tradities en men moet rekening houden met de vluchtelingen, want op de manier waarop hun huisvesting nu wordt geregeld is hun integratie bij voorbaat gedoemd te mislukken. De overheid zou er daarom verstandig aan doen om bij dit soort beleidsvoornemens geesteswetenschappers te betrekken, want zij hebben bij uitstek begrip voor de menselijke kant van de zaak.

Met dit onderzoeksprogramma willen wij classici overigens helemaal niet claimen dat wij alleen de wijsheid in pacht hebben als het neerkomt op het begrijpen van innovatieve processen. In de ontwikkeling van dit programma luisteren wij goed naar economen, psychologen en technici, die zich vanuit hun eigen disciplines bezig houden met innovatie. Bij onze eerste expertmeeting in februari jongst leden sprak Bas Hillebrand, die in de Faculteit der Managementwetenschappen van de Radboud Universiteit onderzoek doet naar innovatieprocessen. Ook zijn discipline is zich al langer bewust dat *inventors* rekening moeten houden met het verleden, bijvoorbeeld vanwege de noodzaak van compatibiliteit of door de beperkingen die instituties aan nieuwe producten opleggen.

Economen zien het verleden echter vooral als een hindernis voor innovatie, terwijl geesteswetenschappers van nature meer waardering hebben voor dat verleden. Zij worden daarbij gesteund door psychologen, die met hun onderzoek hebben laten zien dat de meeste mensen van nature conservatief zijn als het op de aanschaf van nieuwe producten aankomt: argumenten om niet over te stappen op een nieuw product wegen bij mensen drie keer zo zwaar als argumenten om het wel te doen. Zo levert iedere discipline een bijdrage aan onze kennis van de processen die spelen rondom innovatie.

Het is daarom van belang al deze disciplines te mobiliseren en te financieren als men van Nederland echt een innovatieland wil maken. Daarbij leveren de Geesteswetenschappen met name een bijdrage als het gaat om de menselijke maat die nodig is bij iedere onderneming. Ik sta dan ook niet achter de oproep die Ramsey Nasr onlangs in het NRC Handelsblad deed om alle managers in bedrijven of op de universiteiten te vervangen door geesteswetenschappers.⁹ Dat lijkt mij geen goed idee. Daarmee maak je weliswaar een einde aan het vermaledijde rendementsdenken, maar, zo vrees ik, ook aan het rendement zelf. Er is niets mis met te streven naar een hoog rendement en managers hebben hiertoe ongetwijfeld nuttige technieken ontwikkeld, maar het moet op humane wijze gebeuren, met oog voor de waarde van het eindproduct en de noden van de individuele medewerkers. Wat je daarom moet doen is geesteswetenschappers naast managers zetten en hen samen bedrijven laten runnen: dan krijg je het beste resultaat. Denk aan de bloem die de stengel nodig heeft en andersom.

De Geesteswetenschappen leren ons wat het is om mens te zijn. Nee, zij zullen het middel tegen kanker niet uitvinden. Maar zij kunnen wel mensen eraan herinneren dat ze ondanks alle medicijnen van de wereld een keer dood zullen gaan. En zij helpen mensen na te denken over wat zij met hun leven kunnen doen en stil te staan bij de vraag wat medicijnen en behandelingen betekenen voor de kwaliteit van het leven. Er doet een mooi verhaal de ronde over Churchill. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zouden enkele Britse ambtenaren het plan hebben geopperd om alle humanities-afdelingen aan de Britse universiteiten te sluiten. Het vrijgekomen geld zou een *boost* kunnen geven aan de oorlogsinspanningen. 'In order to win the war', zoals het heette. Churchill zou daarop hebben geantwoord: 'But if we do that, gentlemen, then what are we fighting for?' Historisch of fictief, het is een mooi verhaal, dat het belang van de geesteswetenschappen voor de samenleving laat zien. Ik dank u voor uw aandacht.

---

⁹ Ramsey Nasr, "Manager worden? Leer dan filosofie en geschiedenis," *NRC Handelsblad* 9 mei 2015.